

«СУД, УСТАНОВЛЕНИЙ ЗАКОНОМ» ЯК ВИМОГА НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ СУДУ В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Статтю присвячено проблемам забезпечення права на справедливий судовий розгляд. Проаналізовано та визначено поняття «суд, установлений законом», його ознаки та можливий вплив недотримання цього стандарту на неупередженість суду. Зважаючи на проблематику дослідження та конкретні приклади здійснення кримінального провадження, зроблено висновки про необхідність унесення змін до нормативно-правових актів, якими регулюється порядок виділення матеріалів кримінального провадження в окреме провадження.

Ключові слова: *справедливий судовий розгляд, суд, установлений законом, неупередженість, угода про визнання винуватості, об'єктивність, безсторонність, відвід, самовідвід.*

Статья посвящена проблемам обеспечения права на справедливое судебное разбирательство. Проанализировано и определено понятие «суд, установленный законом», его признаки и возможное влияние несоблюдения этого стандарта на беспристрастность суда. Учитывая проблематику исследования и конкретные примеры осуществления уголовного производства, сделаны выводы о необходимости внесения изменений в нормативно-правовые акты, регулирующие порядок выделения материалов уголовного производства в отдельное производство.

Ключевые слова: *справедливое судебное разбирательство, суд установленный законом, непредвзятость, соглашение о признании виновности, объективность, беспристрастность, отвод, самоотвод.*

The article is devoted to the problems of ensuring the right to a fair trial. The concept of “court established by law”, its features and the possible influence of non-observance of this standard on the impartiality of the court are analyzed and defined. Given the research problems and concrete examples of criminal proceedings, conclusions were made on the need for amendments to the regulatory legal acts regulating the procedure for the allocation of criminal proceedings in a separate proceeding.

Key words: *fair trial, court established by law, impartiality, agreement on recognition of guilty, objectivity, exclusion, self-remittance.*

Вступ. Абстрагованість від особистісної думки, відособленість від емоцій, почуттів, вражень тощо, досягається подоланням власного суб'єктивізму, що є результатом важкої роботи над собою і не кожній людині вдається дійти такого результату та судити ситуацію об'єктивно. Досить вдале пояснення такій дійсності було надано ще видатним римським філософом Луцієм Анеем Сенекою. Він писав: «Справа в тому, що дух наш не може неупереджено спостерігати за почуттям з боку, не дозволяючи йому заходити далі, ніж слід; він сам перетворюється в почуття і, зражений нами, ослаблений, вже не в змозі повернути собі колишню силу, таку корисну і добродійну. Почуття і розум, не існують в нас окремо, незалежно один від одного, але є змінами духу до гіршого або кращого» [1, с. 110].

При цьому, зважаючи на специфічність досліджуваних правовідносин, слід указати, що, наважившись взяти на себе повноваження надавати оцінку законності дій іншої особи, суб'єкт цих повноважень зобов'язаний нести тягар об'єктивної дійсності під час дослідження всіх обставин кримінального провадження та ухвалення вироку.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення науково-правового аналізу одного з центральних елементів права на справедливий судовий розгляд – поняття «суд, установлений законом», яке закріплено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) [2] як вимоги «неупередженості» суду в контексті практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд), зважаючи на вітчизняну судову практику.

Результати дослідження. Поставлена мета, зумовлює першочерговим завданням визначення змісту поняття «суд, установлений законом». Звісно, відповідь на це питання потрібно формувати з аналізу практики ЄСПЛ як єдиного органу уповноваженого на тлумачення положень Конвенції.

Так, у п. 23-25 рішення по справі «Сокурєнко і Стригун проти України» заяви № 29458/04 та № 29465/04 від 20.07.2006 р. Суд указав, що: «... Відповідно до прецедентної практики Суду термін «установлений законом» у статті 6 Конвенції спрямований на гарантування того, «що судова гілка влади у демократичному суспільстві не залежить від органів виконавчої влади, але керується законом, що приймається парламентом». У країнах із кодифікованим правом організація судової системи також не може бути віддана на розсуд судових органів, хоча це не означає, що суди не мають певної свободи для тлумачення відповідного національного законодавства.

Фраза «встановленого законом» поширюється не лише на правову основу самого існування «суду», але й дотримання таким судом певних норм, які регулюють його діяльність. У рішенні по справі «Занд проти Австрії» Комісія висловила думку, що термін «судом, установленим законом» у пункті 1 статті 6 передбачає «всю організаційну структуру судів, включно з питаннями, що належать до юрисдикції певних категорій судів». У пп. 107–109 рішення у справі «Коем та інші проти Бельгії» Суд дійшов висновку, що національний суд не мав юрисдикції судити деяких заявників, керуючись практикою, яка не мала регулювання законом, і, таким чином, не міг вважатися судом, «установленим законом» [3].

Також у більш пізніх рішеннях, зокрема в п. 135-137 рішення у справі «Чім і Пживечерські проти Польщі» заяви № 36661/07 і 38433/07 від 12.07.2018 р., ЄСПЛ зазначив, що «... відповідно до ст. 6 § 1 Конвенції, суд завжди повинен бути «встановлений законом». Цей вислів відображає принцип верховенства права, який притаманний системі захисту, встановленій Конвенцією, і протоколами до неї. «Закон» у значенні ст. 6 § 1 охоплює також положення, що стосуються призначення і юрисдикції судових органів. Формулювання «встановлений законом» вміщує не тільки правові основи існування самого «суду», а й складу суду уповноваженого на прийняття рішення у кожній справі...» [4].

На підставі викладеного, не претендуючи на виключну правильність позиції, можемо зазначити, що *«суд, установлений законом»* – це, один зі стандартів права на справедливий суд, сутність якого полягає у відповідності до закону та актів суддівського самоврядування організаційно-правової основи діяльності та способу реалізації повноважень органом судової влади та складом суду, утвореними на підставі та у порядку, встановленому законом.

Із цього визначення можна виділити три ознаки «суду, встановленого законом»:

- орган судової влади, створений на підставі та у порядку, встановленому законом;
- склад суду, створений на підставі та у порядку, встановленому законом;
- орган судової влади та склад суду дотримуються норм, які регулюють діяльність.

Продовжуючи наші міркування в межах заявленої проблематики, спробуємо встановити наявність процесуальних зв'язків між критерієм «суд, установлений законом» та вимогою «неупередженості суду» на прикладі вітчизняної судової практики.

Так, ст. 334 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) закріплюється, що матеріали кримінального провадження можуть об'єднуватися в одне провадження або виділятися в окреме провадження ухвалою суду, на розгляді якого вони перебувають, згідно з правилами, передбаченими ст. 217 КПК. При цьому в окремих випадках КПК України встановлює для суду обов'язок виділити матеріали кримінального провадження в окреме провадження, що (зокрема згідно із законами формальної логіки) зумовлює необхідність у формуванні нового складу суду.

Так, відповідно до ч. 8 ст. 469 КПК України, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, яких підозрюють чи звинувачують у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, а згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи звинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) із підозрюваних чи звинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якою (якими) досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

На перший погляд здається, що все зрозуміло, адже матеріали кримінального провадження виділяються в окреме провадження та мають бути передані іншому складу суду, інакше навіщо б законодавець взагалі закріплював такий обов'язок та ускладнював процедуру розгляду, якщо б виділена справа мала б розглядатись тим же складом суду.

Однак ось що відбувається на практиці: матеріали кримінального провадження виділяються ухвалою суду в окреме провадження, проте передаються складу суду, що ухвалив відповідне рішення. Тобто виділене кримінальне провадження щодо особи, з якою досягнуто згоди на укладення угоди про визнання винуватості, розглядає той самий склад суду, який у подальшому розглядає «первісне» кримінальне провадження щодо осіб, які не визнали вини в інкримінованому їм правопорушенні, що ставить під сумнів законність створення складу суду та його неупередженість.

Такий алгоритм дій у судовій практиці склався у зв'язку з необхідністю дотримання вимог п. 22 Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженим рішенням Ради суддів України та погодженим Державною судовою адміністрацією України від 30.11.2010 № 30, в редакції від 12.04.2018 (далі – Положення), відповідно до якого «у разі ухвалення судом рішення про роз'єднання кількох поєднаних в одному провадженні вимог у самостійні провадження чи виділення вимоги в окреме провадження виділена судова справа реєструється як така, що надійшла вперше, та розподіляється суду, що ухвалив відповідне рішення на підставі підпункту б) пункту 3 цього Розділу» [6].

При цьому заради справедливості та на підтвердження наших роздумів із цього питання, слід указати, що за часи різних редакцій Положення, порядок розподілу виділених справ змінювався. Так, у редакції Положення з 26.11.2010 р. по 01.01.2015 р., пунктом 3.6 було передбачено, що «у разі роз'єднання судових справ виділена в окреме провадження судова справа підлягає автоматичному розподілу на загальних підставах». І вже в редакції з 01.01.2015 р. по 02.03.2018р.: «У разі роз'єднання (виділення) судових справ виділена в окреме провадження судова справа не підлягає автоматичному розподілу, реєструється як така, що надійшла вперше, та передається судді, яким ухвалено рішення про роз'єднання кількох поєднаних в одному провадженні вимог у самостійні провадження чи виділення в окреме провадження. При роз'єднанні (виділенні) судових справ системою автоматично перераховується навантаження на суддю з урахуванням таких справ» [6].

Аналіз хронології змін редакції Положення стосовно врегулювання порядку виділення судових справ дозволяє зазначити, що, на наше переконання, редакція, яка є чинною сьогодні, не відповідає загальним засадам кримінального провадження та ставить під сумнів здатність забезпечити виконання його завдань, адже вбачається логічним, що, закріплюючи прямий обов'язок суду щодо виділення матеріалів кримінального провадження в окремих випадках, законодавець переслідував мету передання виділеної справи іншому складу суду.

На підтвердження таких висновків вважаємо за необхідне звернутись до Інструкції з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, затвердженого наказом ДСА України від 17.12.2013 № 173 (далі – Інструкція), положення якої є незмінними з дня набрання нею чинності.

Згідно з пп. 2.21. Розділу 2 Інструкції, «у разі виділення матеріалів кримінального провадження в окреме провадження, роз'єднання позовів у цивільній справі в самостійні провадження нова судова справа (матеріали кримінального провадження) реєструється як така, що надійшла до суду в день постановлення відповідного процесуального документа (постанови, ухвали) суду. Їй присвоюється новий єдиний унікальний номер. Після цього справа підлягає автоматизованому розподілу в загальному порядку. До нової справи (матеріалів кримінального провадження) підшиваються завірені суддею копії процесуальних документів із попередньої справи, що мають значення для цієї» [7].

Зважаючи на викладене, вбачається, що загальні положення про порядок розгляду кримінальних проваджень щодо осіб, із якими досягнуто згоди на укладення угоди про визнання винуватості (обов'язок виділити в окреме провадження), врегульовані в КПК України, тоді як організаційну процедуру (порядок виділення кримінального провадження, його реєстрація та здійснення автоматизованого розподілу між суддями) визначено органами суддівського самоврядування в Положенні та Інструкції, що відповідає вимогам принципу верховенства права щодо наявності у суддів певної свободи для тлумачення відповідного національного законодавства та прийняття відповідних актів на їх виконання.

Однак сьогодні Положення та Інструкція по-різному регулюють порядок виділення судових справ, що є порушенням принципу юридичної визначеності та ставить під сумнів законність утвореного складу суду. При цьому факт розгляду кримінального провадження як щодо затвердження угоди про винуватість, так і щодо осіб, які своєї вини не визнали, одним і тим же складом суду ставить під сумнів і неупередженість такого суду.

Підбиваючи проміжний підсумок, варто зауважити, що кримінальні процесуальні правовідносини, порівняно з іншими правовідносинами (цивільними, господарськими, земельними, трудовими та ін.), за своєю суттю характеризуються певною специфічністю та особливою суспільною значимістю, адже впливають на основоположні права людини, зокрема такі, як право на свободу та особисту недоторканість.

Отже, під час встановлення критеріїв неупередженості суду в кримінальних провадженнях, обставини щодо його формування та діяльності мають вагоме значення, оскільки (відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ) безсторонність суду означає відсутність упередженості та необ'єктивності. Існування безсторонності для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції має встановлюватися згідно із суб'єктивним критерієм, врахувавши особисті переконання та поведінку конкретного судді, тобто те, чи мав суддя особисту упередженість, чи був він об'єктивним у цій справі, та об'єктивним критерієм, тобто шляхом встановлення того, чи забезпечував сам суд та, серед інших аспектів, його склад, достатні гарантії для того, щоб виключити будь-який обґрунтований сумнів у його безсторонності (п. 50 рішення по справі «Білуха проти України», заява № 33949/02, від 09.11.2006 р. [8], п. 56 рішення по справі «Михайлова проти України» заява № 10644/08 від 06.03.2018 р. [9]).

Надаючи оцінку зазначеним критеріям, у п. 105 рішення «Олександр Волков проти України» заява № 21722/11, від 27.05.2013 р., ЄСПЛ дійшов висновку, що між суб'єктивною та об'єктивною безсторонністю немає беззаперечного розмежування, оскільки поведінка судді не тільки може викликати об'єктивні побоювання щодо його безсторонності з точки зору стороннього спостерігача (об'єктивний критерій), а й бути пов'язана з питанням його або її особистих переконань (суб'єктивний критерій) [10].

Таким чином, відповідно до офіційного перекладу практики ЄСПЛ, «упередженість» розглядається як складник поняття «безсторонності» суду. Однак слід урахувати, що відповідно до особливостей перекладу, самобутності української мови, аналізу лексичного та етимологічного значення слів, термін «упередженість» є ширшим за значенням ніж термін «безсторонність» та характеризується більшою кількістю ознак.

Звернення до Тлумачного словника української мови дозволяє констатувати, що термін «упередженість» означає негативну, несправедливу, заздалегідь сформовану думку, яка складається щодо кого-, чого-небудь наперед, та пов'язане з нею відповідне ставлення [11]. Також слід указати на те, що в науці кримінального процесу побутує думка, що зведення змісту терміна «упередженість» лише до чуттєво-емоційної сфери особи (судді) під час дослідження обставин кримінального провадження, є необґрунтованим, оскільки ця категорія може бути застосована не лише безпосередньо до осіб, які здійснюють процесуальну діяльність, а й до самої діяльності (процесу), яка має здійснюватися у відповідності до закону та до її результатів, зокрема наслідків у вигляді порушених прав, свобод та інтересів [12, с. 17–18].

Із таким підходом доцільно погодитись, адже процесуальна діяльність судді й уособлює зовнішній прояв його особистих переконань щодо особи, адже іншим чином установити ознаки упередженого ставлення не є можливо.

Повертаючись до тематики нашої роботи, слід указати, що відповідно до абз. 3 п. 9, 10 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» від 11.12.2015 № 13, «в угоді про визнання винуватості серед інших обставин зазначається про беззастережне визнання звинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення та умови часткового звільнення підозрюваного, звинуваченого від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків унаслідок учинення ним кримінального правопорушення (обов'язкові складники змісту угоди), а також обов'язки підозрюваного чи звинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, якщо такі домовленості мали місце (необов'язковий чи субсидіарний складник змісту угоди). Під беззастережним визнанням винуватості обвинуваченим слід розуміти безумовне (повне) визнання ним своєї винуватості у вчиненні інкримінованого органом досудового розслідування кримінального правопорушення. При цьому слід зважати на те, що вирок, ухвалений на підставі угоди, у такому разі (стосовно однієї

з декількох осіб) не має преюдиційного значення для кримінального провадження щодо інших осіб, а визнання винуватості першою не є доказом вини останніх» [13].

Коли ж суддя, який затвердив угоду про визнання винуватості, під час розгляду кримінального провадження щодо інших звинувачених, вважає, що відомі йому обставини завадять забезпечити справедливий судовий розгляд, зважаючи на його особисте переконання у винуватості, тобто наперед сформованою думкою щодо них (обвинувальний ухил та порушення презумпції невинуватості), кримінальний процесуальний закон покладає на нього обов'язок заявити самовідвід на підставі п. 4 ч. 1 ст. 75 КПК України.

Уважаємо, що питанню виконання цього обов'язку суддями має приділятися більше уваги, адже за обставин викладених вище, цілком зрозуміло, що судді важко відповідати «образу», який від нього вимагається під час здійснення правосуддя та бути абстрагованим від обставин, які стали йому відомі під час затвердження угоди про винуватість щодо одного зі звинувачених.

Слід також наголосити, що непоодинокими є випадки, коли відвід із підстави розгляду кримінального провадження тим же складом суду, який затвердив угоду про визнання винуватості, заявляють і учасники кримінального провадження. У задоволенні заяви про відвід із таким обґрунтуванням судді відмовляють. Проте вказана обставина була визнана підставою для скасування судового рішення судом апеляційної інстанції та призначення нового розгляду в суді першої інстанції на підставі п. 2 ч. 2 ст. 412, п. 2 ч. 1 ст. 415 КПК України, тобто через те, що в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою [14].

Ураховуючи те, що рішення про самовідвід приймається суддею на власний розсуд, справедливо буде зауважити, що суддя, який розглядав угоду про визнання винуватості, в якій особа визнала всі обставини інкримінованого їй кримінального правопорушення, зокрема щодо ознак співучасті, не завжди може об'єктивно оцінювати ситуацію в цілому, а тому не дивно, що в подальшому такі обставини стають підставою для скасування вироку.

Ілюстративною в цьому контексті є практика ЄСПЛ. Так, у п. 113-120 рішення у справі «Рудніченко проти України» заява № 2775/07 від 11.10.2013 р., вказано: «...Звертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що суддя Р., яка засудила заявника, одноособово, раніше розглядала суть справи співзвинуваченого заявника, Б., у межах якого вона висловила свою думку щодо причетності та ролі як Б., так і заявника, вважаючи, що вони діяли в змові і що ініціатива заявника полягала в крадіжці, разом із Б., обладнання з автомобілів (див. пункт 13 вище). Обидві вищезазначені справи стосувалися тієї ж події і передбачали оцінку тих же доказів.

Більше того, як зазначив заявник, суддя Р. сама визнала це як підставу для своєї заяви про самовідвід, яка, однак, була відхилена з формальним формулюванням, що відсторонення цього судді не вимагається відповідно до правових положень (див. пункти 36–37 вище).

Таким чином, Суд визнає, що така ситуація могла викликати об'єктивно обґрунтовані сумніви у свідомості заявника щодо неупередженості судді (див. *Morel v. France*, № 34130/96, п. 44, ECHR 2000-VI). Справді, сам факт, що заявника судила суддя, яка сама поставила під сумнів свою неупередженість у його справі, підірвав наявність справедливого суду.

Суд вважає це достатнім для того, щоб зробити висновок, що суд, який засудив заявника, не може вважатися неупередженим. Отже, також було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції...» [15].

Виходячи з висловленого вище, підкреслимо, що ухвалення судового рішення незаконним складом суду є істотним порушенням процесуального закону та підставою для скасування судового рішення та призначення нового розгляду в суді першої або апеляційної інстанції (п. 2 ч. 2 ст. 412, ст. 415, 439 КПК України). Ухвалення ж судового рішення суддею, якому було заявлено відвід на підставі наявності обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою, порушенням процесуального закону КПК України не визнає, однак визначає окремою підставою для скасування судового рішення та призначення нового розгляду (п. 2 ч. 1 ст. 415 КПК України). При цьому, на відміну від судів апеляційної інстанції, за судом касаційної інстанції повноваження щодо перевірки наявності підстав для відводу та його обґрунтованості не закріплено.

Однак, на наше переконання, за наслідками як апеляційного, так і касаційного перегляду вироків ухвалених тим же суддею, який затвердив угоду про визнання винуватості щодо одного зі звинувачених у цьому ж кримінальному провадженні, суди вищих інстанцій зобов'язані перевіряти і наявність упередженості суду, зважаючи на порушення загальних засад кримінального провадження, обмеження процесуальних прав звинувачених, неправильну оцінку доказів та/

або застосування несправедливого покарання. Така перевірка має здійснюватися не лише у разі наявності відповідних заяв про відвід, а й виходячи з вимоги виконання самим суддею прямого обов'язку щодо заявлення самовідводу.

Якщо ж суд, який переглядає вирок, установлює описані вище обставини, які свідчать про упередженість суду, то незалежно від того, було заявлено відвід чи ні, тут наявний факт розгляду кримінального провадження щодо особи незаконним складом суду, адже у разі задоволення заяви про самовідвід судді справа розглядається в тому ж суді іншим складом суду, який визначається автоматизованою системою документообігу суду (ч. 2, 3, 4 ст. 82 КПК України).

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, вбачається, що чинне законодавство, яким урегульовано порядок виділення матеріалів кримінального провадження, є суперечливим, не відповідає загальним засадам кримінального провадження, ускладнює виконання поставлених перед ним завдань та призводить до порушення прав, свобод та інтересів його учасників.

Таким чином, у контексті проведеного дослідження закономірним є твердження про необхідність унесення відповідних змін до Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України, погодженого Державною судовою адміністрацією України від 30.11.2010р., № 30 та приведення його у відповідність до Інструкції № 173 від 17.12.2013р., КПК України та Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Философские трактаты / Пер. с лат., вступ. ст., коммент. Т. Ю. Бородай. Санкт-Петербург: Алетея, 2001. 400 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: конвенція, міжнародний документ, прийнятий країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) від 04.11.1950 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» заяви № 29458/04 та № 29465/04 від 20.07.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115.
4. Рішення ЄСПЛ у справі «Чім і Пживечерські проти Польщі» заяви № 36661/07 і 38433/07 від 12.07.2018р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженим рішенням Ради суддів України та погодженим Державною судовою адміністрацією України від 30.11.2010 р. № 30/ URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/polozhenniapads/>.
7. Інструкція з діловодства в місцевих загальних судах, апеляційних судах областей, апеляційних судах міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим та Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ затвердженій наказом ДСА України від 17.12.2013 р. № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0173750-13/ed20131217>.
8. Рішення ЄСПЛ по справі «Білуха проти України», (заява № 33949/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 09.11.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_272.
9. Рішення по справі «Михайлова проти України» заява № 10644/08 від 06.03.2018 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus>.
10. Рішення по справі «Олександр Волков проти України» заява № 21722/11 від 27.05.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947.
11. Словник української мови: в 11 томах / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Том 10, 1979. С. 457. URL: <http://sum.in.ua/s/upredzhennja>.
12. Федорин В.Е. Процессуальные гарантии объективности и беспристрастности профессиональных участников уголовного судопроизводства: дис...канд. юрид. наук. Москва, 2007р. С. 234.
13. Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» від 11.12.2015 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>.
14. Ухвала апеляційного суду Хмельницької області. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58756782>.
15. Рішення ЄСПЛ по справі «Рудніченко проти України» заява № 2775/07 від 11.10.2013 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus>.